Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 94

RAHBAR KADRLAR IJTIMOIY MULOQOT MADANIYATINING GERMENEVTIK ASOSLARI VA JADID MA’NAVIY MEROSINING KONSEPTUAL AHAMIYATI

Sarvar Po‘latjon o‘g‘li Tojiboyev*
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi falsafa fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
✉ tojiboyev@92gmail.com

ANNOTATSIYA

Rahbar muloqotining tushunish, dalillash va javob berish jihatlari jadid merosi bilan qiyoslanadi. Germenevtik tahlil kelishuvni tushunishdan, mavqeni dalildan ajratadi. Suhbatdosh talqinini qayta ifodalash va e’tirozga asosli javob berish tartibi taklif etiladi. Ishonch ishonchga loyiqlik bilan bog‘lanadi. Natijalar nazariy bo‘lib, muloqot samaradorligi eksperimental baholanmagan.

Kalit so‘zlar

germenevtika, ijtimoiy muloqot, jadid merosi, ishonch, epistemik adolat, asosli javob.

DOI: 10.5281/zenodo.23302248

KIRISH

Rahbarning muloqot madaniyati ravon nutq yoki tinglovchini ishontirish qobiliyatigagina keltirilsa, tushunish bilan ta’sir o‘tkazish o‘rtasidagi farq yo‘qoladi. Suhbatdosh gapini to‘g‘ri qayta ifodalash, uning e’tirozini jiddiy qabul qilish va qaror sababini tushuntirish boshqa turdagi qobiliyatlarni talab qiladi. Mazkur maqolada germenevtik yondashuv rahbarni eng yaxshi notiq qilish vositasi emas, uning boshqaning ma’nosini o‘z maqsadiga bo‘ysundirmasdan tushunishi sharti sifatida qo‘llanadi.

Abdirashidov Gasprinskiy va Behbudiy intellektual faoliyatini qiyosiy yoritadi [1]. Fayziyeva jadid adabiyotshunosligida Sharq adabiyotining o‘rganilishini ko‘rib chiqadi [2]. Ushbu tadqiqotlar turli matn va ma’rifiy muhitlar o‘rtasidagi talqin munosabatini tahlil qilishga tarixiy yo‘nalish beradi. Maqsad jadid merosini zamonaviy rahbarlikning tayyor yo‘riqnomasi deb olish emas, muloqotdagi ma’no, avtoritet va javobgarlik farqini aniqlashtirishdir.

MATERIALLAR VA METODLAR

Sakkiz manba tarixiy talqin, axloqiy faoliyat, yashirin bilim, epistemik adolat va ishonchga loyiqlik yo‘nalishlari bo‘yicha tanlandi. Metod manbaning muallifi ilgari surgan da’vo bilan ushbu maqoladagi amaliy xulosani ajratishga tayandi. Zamonaviy tashkilotdagi vaziyatlar fikriy misol sifatida tuzildi; real rahbarlar faoliyati tekshirilmagan.

Tahlil birligi “bayon, talqin, qaror, javob” munosabatidir. Dastlab bayonning mazmuni va uning egasi ajratildi. Keyin talqinning to‘g‘riligi rozilik bor-yo‘qligidan mustaqil tekshirildi. Nihoyat qarorning asoslanganligi rahbar lavozimidan emas, taqdim etilgan dalil va e’tirozga javobdan chiqarildi. Bu tartib statistik metod emas, konseptual tahlilning mantiqiy ketma-ketligidir.

NATIJALAR

Tushunish va kelishishning aynan emasligi. Guseynov axloqiy falsafa va etika orasidagi chegarani muhokama qiladi [3]. Bu farq rahbar muloqotiga ko‘chirilganda insonning o‘zini “to‘g‘ri niyatli” deb baholashi qarorining barcha jihatini oqlamasligi ko‘rinadi. Suhbatdoshni tinglash haqidagi deklaratsiya uning fikri qaror muhokamasida qanchalik aniq ifodalanganini ko‘rsatmaydi. Tushunish qarshi tomonning sababini uning o‘zi tan oladigan darajada qayta bayon etishni talab qilishi mumkin.

Bundan ikki chegara kelib chiqadi. Birinchidan, rahbar suhbatdoshini tushunib, uning taklifini asosli ravishda rad etishi mumkin. Ikkinchidan, u taklifni qabul qilib, biroq asl muammoni noto‘g‘ri tushungan bo‘lishi ham mumkin. Demak, kelishuv tushunishning ishonchli o‘rnini bosuvchi ko‘rsatkich emas. Germenevtik madaniyat yuzaki murosa soni emas, ma’noni aniqlashtirish sifati orqali muhokama qilinadi.

Mavqe, yashirin bilim va eshitilish. Filipenokning raqamli gumanitar tadqiqotlardagi yashirin bilim tahlili har qanday mazmunni tayyor ko‘rsatkichga aylantirish chegarasini ko‘rib chiqadi [4]. Rahbarlik muloqotida xodim o‘z amaliy muammosini nazariy tilda ifodalay olmasligi uning tajribasi ahamiyatsizligini anglatmaydi. Ayni paytda tajribaga ega bo‘lish barcha umumiy xulosalarni avtomatik to‘g‘ri qilmaydi. Muloqot vazifasi tajribani eshitish bilan undan chiqarilgan da’voni tekshirishni birlashtirishdir.

Fricker epistemik adolatsizlik va bilmaslikning saqlanishi orasidagi munosabatni yoritadi [5]. Mazkur yondashuvdan kelib chiqadigan savol: kimning bayoni tinglanmasdan oldin ishonchsiz deb topilmoqda? Maqola bunda har bir so‘zga teng ishonch bildirishni emas, da’voni shaxsning lavozimidan ajratib tekshirishni taklif etadi. Kasbiy bilim darajasidagi farq bilan insonni mensimaslik bir xil munosabat emas.

1-jadval. Rahbar muloqotining germenevtik tekshiruv tartibi

Mezon	Tahlil savoli	Talqin sharti	Chegara
Tushunish	Suhbatdosh nima demoqchi?	Fikr aniq qayta ifodalanadi.	Kelishuv tushunish emas.
Kontekst	Bayon qaysi tajribaga tayangan?	Vaziyat va cheklov aniqlanadi.	Tajriba universal dalil emas.
Dalillash	Qaror nimaga asoslangan?	Da’vo mavqedan ajratiladi.	Lavozim isbot emas.
Javob	Qaysi e’tiroz ko‘rib chiqildi?	Qabul yoki rad sababi beriladi.	Yoqimlilik mezon emas.
Qayta ko‘rish	Qaysi talqin yangilandi?	Tuzatish va muddat belgilanadi.	Cheksiz suhbat talab qilinmaydi.

Ishonchga loyiq javob tartibi. O’Neill ishonch bilan ishonchga loyiqlikni bog‘lash zaruratini muhokama qiladi [6]. Shu asosda rahbarning “menga ishoning” da’vosi o‘rniga qaror sababi, dalil chegarasi va qayta ko‘rish sharti ochiqlanishi taklif etiladi. Javobning asoslanganligi uning barchaga yoqishi bilan o‘lchanmaydi. Muhim jihat rad etilgan taklif egasi ham nima uchun shunday qaror qabul qilinganini tekshira olishidir.

Levin va Leonellining ochiq fan haqidagi tadqiqoti ochiqlikning turli ma’nolari hamda qadriyatli shartlarini ko‘rsatadi [7]. Grunwald yangi bilim va texnologiyaning jamiyat uchun ma’noli bo‘lishini germenevtik muammo sifatida qo‘yadi [8]. Maqoladagi sintezga ko‘ra, axborotni e’lon qilishning o‘zi tushunishga teng emas. Qaror tili, uni qabul qiluvchi auditoriyaning tajribasi va savol berish imkoniyati ham hisobga olinishi kerak.

MUHOKAMA

Germenevtik tartib cheksiz suhbatga aylanib qolishi haqidagi e’tiroz asosli. Har qanday boshqaruv vaziyati ham yakuniy kelishuvni kutishga imkon bermaydi. Shu sababli maqolada vaqt chegarasi va vakolat saqlanadi: muloqot qarorni qabul qilmaslikka emas, uning qaysi talqin asosida qabul qilinishini tushuntirishga xizmat qiladi. Shoshilinch holatda ham keyingi izoh va qayta ko‘rish imkoniyati alohida belgilanishi mumkin.

Jadid merosiga murojaatning chegarasi ham ochiq bo‘lishi lozim. Ma’rifiy matnning ommaga yo‘naltirilganligi uni zamonaviy hamkorlikdagi boshqaruvning aynan bir shakli qilib qo‘ymaydi. Tarixiy sharoit, auditoriya va muallif vakolati boshqacha bo‘lgan. Shuning uchun merosdan olinadigan saboq tayyor texnika emas, bilimni boshqaga yetkazish va uning javobini jiddiy qabul qilish haqidagi savol sifatida talqin etiladi.

Amaliy tekshiruv uchun yig‘ilish bayoni, dastlabki taklif va rahbar javobini qiyoslash mumkin. Tahlil taklif egasining fikri qanchalik to‘g‘ri qayta ifodalanganini, qaysi e’tiroz qarorga ta’sir qilganini hamda javobning dalili borligini o‘rganishi kerak. Faqat qoniqish so‘roviga tayanish mazmunan asosli, biroq yoqimsiz qarorni yomon muloqot deb baholashga olib kelishi mumkin. Shu bois usullar o‘zaro to‘ldirilishi zarur.

XULOSA

Rahbar muloqotining germenevtik asosi tushunish, kelishish va qaror chiqarishni alohida, lekin bog‘liq jarayonlar sifatida ko‘rishdan iborat. Jadid ma’naviy merosi ushbu farqlashga tarixiy-intellektual kontekst beradi; zamonaviy muloqot tartibining samaradorligini esa o‘z-o‘zicha isbotlamaydi. Maqolada suhbatdosh fikrini qayta ifodalash, dalilni mavqedan ajratish va e’tirozga asosli javob berish ketma-ketligi taklif etildi.

Mazkur tartib ishonchni talab qilishdan ko‘ra ishonchga loyiq faoliyatning belgilarini ochishga qaratilgan. Uning nazariy ahamiyati rahbarning muloqotdagi ustunligini qaror uchun javobgarlik bilan bog‘lashdir. Amaliy samaradorlikni baholash uchun real tashkilotlar materialida mustaqil tekshiruv talab etiladi.

Tadqiqot shaffofligi. Qo‘lyozma nazariy tahlildir; yangi empirik ma’lumotlar keltirilmagan. Matnni tayyorlashda sun’iy intellekt yordamidan foydalanilgan. Nashrdan oldin ilmiy muallifning yakuniy tekshiruvi va tasdig‘i zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdirashidov Z. XX asrning turkiy dunyoning ikki buyuk intellektuali: Ismoil Gasprinskiy va Mahmudxo‘ja Behbudiy // Aydın Türklük Bilgisi. Vol. 6. No. 2. 2020. (p. 89–119).
2. Fayziyeva S. A Look at the Study of Eastern Literature in Uzbek Jadid Literary Studies // American Journal of Philological Sciences. Vol. 3. No. 12. 2023. (p. 61–66). DOI: 10.37547/ajps/Volume03Issue12-10
3. Гусейнов А.А. Нравственная философия и этика: линия разграничения // Этическая мысль. Т. 19. № 2. 2019. (p. 5–16). DOI: 10.21146/2074-4870-2019-19-2-5-16
4. Филипенок С.А. Неявное знание в цифровой гуманитаристике // Вопросы философии. № 9. 2023. (p. 103–113). DOI: 10.21146/0042-8744-2023-9-103-113

[5] Fricker M. Epistemic Injustice and the Preservation of Ignorance // Peels R., Blaauw M. (eds.). The Epistemic Dimensions of Ignorance. Cambridge University Press. 2016. (p. 160–177). DOI: 10.1017/9780511820076.010

O’Neill O. Linking Trust to Trustworthiness // International Journal of Philosophical Studies. Vol. 26. No. 2. 2018. (p. 293–300). DOI: 10.1080/09672559.2018.1454637

Levin N.; Leonelli S. How Does One “Open” Science? Questions of Value in Biological Research // Science, Technology, & Human Values. Vol. 42. No. 2. 2017. (p. 280–305). DOI: 10.1177/0162243916672071

Grunwald A. What Makes New Science and Technology Meaningful to Society? // The Hermeneutic Side of Responsible Research and Innovation. ISTE–Wiley. 2016. (p. 1–24). DOI: 10.1002/9781119340898.ch1